

نقش توانهای توریستی در توسعه اقتصادی شهر کرمان

اثر: دکتر احمد پوراحمد و محمد حسین تجلی

دانشیار گروه جغرافیا دانشکده ادبیات دانشگاه تهران

کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران

(از ص ۱۷ تا ۳۲)

چکیده:

ایران یکی از ده کشور برتر دنیا در زمینه جاذبه‌های جهانگردی، از نواحی مختلفی تشکیل شده است. استان کرمان به دلایل جغرافیایی و تاریخی یکی از پنج استان مهم تاریخی و جهانگردی کشور است. با توجه به اینکه جهانگردی یکی از ابزار کارآمد توسعه نواحی و مناطق مختلف به شمار می‌آید، لزوم شناخت و بررسی توانهای جهانگردی مناطق از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این بررسی ابتدا توانهای جهانگردی در شهرستان کرمان مورد شناسایی و دسته‌بندی قرار گرفته است. سپس ضمن توجه به زیرساختهای موجود آن به برخی از اثرات و توانهای جهانگردی که می‌توانند نقش مؤثری در جهت توسعه اقتصادی شهرستان ایفا کنند، اشاره شده است. در ادامه میزان درآمد حاصل از صنعت جهانگردی و میزان اشتغال‌زایی جهانگردی در شهرستان مذکور مورد محاسبه قرار گرفته و در پایان نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهاد به عمل آمده است.

واژه‌های کلیدی: ایران، توانهای تاریخی، توانهای طبیعی، درآمد، زیرساخت، شهر کرمان.

مقدمه

جهانگردی (Tourism) به عنوان یکی از مهم‌ترین راههای توسعه در جهان به شمار می‌رود. توسعه جهانگردی نتایجی همچون افزایش درآمد، ایجاد اشتغال، گسترش ساختارهای زیربنایی، تبادلات فرهنگی، حفظ آثار فرهنگی را در بر دارد. پیش‌بینی می‌شود که در سال جاری میلادی تعداد مسافران و جهانگردان در سراسر دنیا به ۶۶۰ میلیون نفر و در سال ۲۰۱۰ میلادی به ۹۳۷ میلیون نفر بالغ گردد. (W.T.O, 1994:34) کشور ایران با توجه به توانهای جهانگردی متنوع خود هنوز نتوانسته است جایگاه واقعی خود را از سهم درآمدهای جهانی و جهانگردی به دست آورد. به طوری که در سال ۱۳۷۶ سهم ایران از بازار جهانگردی تنها، ۸۵۷۱۵۶ نفر جهانگرد و درآمد حاصل از آن ۳۵۱/۷۲۹/۵۷۵ دلار بوده است (سازمان ایرانگردی و جهانگردی ۱۳۷۷:۱). از مناطق مساعد برای جذب جهانگردان در جنوب ایران، استان پهناور کرمان است که به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی خود دارای اقلیمی متنوع و به واسطه تاریخ کهن، دارای فضاها و بناهای تاریخی متعددی است. در استان مذکور، شهرستان کرمان با توجه به مرکزیت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی از موقعیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. با توجه به تأثیرات مهمی که جهانگردان در زمینه توسعه نواحی و مناطق از خود به جای می‌گذارد، نقش توانهای جهانگردی شهرستان کرمان در جهت توسعه آن مورد بررسی قرار گرفته است.

روش بررسی

در این تحقیق پژوهش در چهار مرحله طراحی گردید:

الف) با بررسی دیدگاهها و قلمرو موضوع سعی شد که چهارچوب کلی و محدوده تحقیق روشن شود.

ب) منابع و آمار و اطلاعات موجود بررسی گردیده و همچنین با استفاده از

روشهای پیمایشی و میدانی بویژه مصاحبه و پرسشنامه به جمع‌آوری اطلاعات اقدام گردید.

ج (اطلاعات به دست آمده، طبقه‌بندی شده سپس به تجزیه و تحلیل آنها پرداخته شد.

د (در پایان نتیجه‌گیری نهایی و ارایه پیشنهادات به عمل آمد.

مسئله مورد پژوهش و ناحیه مورد نظر:

مسئله مورد پژوهش در مطالعه حاضر عبارت است از شناسایی توانهای جهانگردی (Tourism Potentialities) (تجلی، ۱۳۷۸: ۳۳) شهرستان کرمان، پی‌بردن به کارکردهای آن و بررسی راهکارهایی که از طریق جهانگردان (Tourist) بتوان در توسعه اقتصادی شهرستان مذکور به کار گرفت. فرضیات اصلی مورد پژوهش عبارتند از: ۱- موقعیت ویژه شهرستان کرمان سبب وجود توانهای جهانگردی متنوعی شده است که بر اساس ویژگیهای مکانی و موقعیتی خود از یکدیگر تمیز داده می‌شوند. ۲- توانهای جهانگردی در صورت تجهیز به اجزا و زیرساختهای جهانگردی نقش خویش را در جهت جذب جهانگردان بهتر ایفا می‌نمایند. ۳- هرچه توانهای جهانگردی در جهت جذب جهانگردان فعال‌تر عمل نمایند، بیشتر می‌توانند نقش خویش را در جهت توسعه ایفا نمایند.

ناحیه و مکان مورد بررسی شهرستان کرمان است. ۹۱ درصد این شهرستان را پهنه دشتی و بقیه ارتفاعات و کوهستان تشکیل شده است. مرتفع‌ترین نقطه استان که در شهرستان واقع شده است کوه هزار با ارتفاع ۴۴۰۰ متر و پست‌ترین نقطه استان و شهرستان واقع در گودال کویر لوت است که زیر ۳۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد (صابر آملی، ۱۳۷۵: ۱۴). واقع شدن شهرستان کرمان واقع در حاشیه مرکزی و وجود زمینهای سخت و ریگزارهای هموار با اختلافات شدید درجه حرارت شبانه روز و وجود سلسله کوههای متعدد با خصوصیات آب و هوای

کوهستانی و نزولات جوی نسبتاً مناسب از سوی دیگر موجب پیدایش اقلیمی خاص و طبیعی متنوع و جذاب در این شهرستان شده است (دیوسالار، ۱۳۷۲: ۲۰).

توانهای جهانگردی شهرستان کرمان:

توانهای جهانگردی این سرزمین را می‌توان در دو گروه عمده قرار داد: ۱- توانهای جهانگردی که در درون شهر شکل گرفته‌اند. ۲- توانهای جهانگردی که در خارج از شهر شکل گرفته‌اند. معمولاً عامل انسان در شکل‌گیری توانهای جهانگردی که در داخل شهرها وجود دارند، مؤثر است و در خارج از شهرها در چگونگی شکل‌گیری توانهای جهانگردی، طبیعت عامل مهمی به شمار می‌آید، اگر چه هم در داخل و هم در خارج از شهرها در چگونگی شکل‌گیری توانهای جهانگردی هر دو عامل انسان و طبیعت می‌توانند، دخیل باشند، مانند وجود کاروانسراها یا باغات در خارج از شهرها، وجود یک رودخانه که از داخل یک شهر می‌گذرد. در شهرستان کرمان توانهای جهانگردی در داخل شهرها انواع فضاهای تاریخی، مذهبی، فرهنگی و همچنین آداب و رسوم را می‌توان دید. در سرتاسر شهرستان کرمان توانهای جهانگردی در خارج از شهرها بیشتر از نوع طبیعی هستند، البته در این میان می‌توان تفریح‌گاههای ییلاقی که تلفیقی از عملکرد انسان و طبیعت می‌باشند، را نیز دید. در شهرستان کرمان مجموعاً ۹۷ فضا را می‌توان تشخیص داد، این فضاها جزو توانهای جهانگردی به حساب می‌آیند، از این تعداد ۷۰ توان در داخل شهرها قرار گرفته‌اند.

نوع	مسجد	مقبره	مدرسه	بازار	حمام آب‌انباران	کاروانسرا	قلعه	خانه‌ویاغ	گنبد	موزه	آتشکده جمع
تعداد	۸	۷	۵	۸	۲	۴	۱۵	۶	۵	۳	۱

میزان توانهای جهانگردی در شهرها به تفکیک نوع آن

نام شهر	کرمان	ماهان	شهداد	جوپار	راین	گلباف	جمع
تعداد توان	۵۸	۴	۴	۱	۱	—	۷۰

تعداد توانهای جهانگردی در شهرها

از تعداد توانهای جهانگردی که در داخل شهرهای شهرستان کرمان قرار می‌گیرند، بیشترین تعداد توان‌ها در داخل شهر کرمان واقع شده و بیشتر از نوع فضاهای تاریخی می‌باشند. این فضاها در دوره‌های مختلف بنا بر نیاز ایجاد شده و کارکرد خاصی را ایفا می‌کردند. با توسعه شهرنشینی در قرن اخیر بعضی از این بناها و فضاهای تاریخی کارکرد اصلی خود را از دست داده‌اند؛ مانند آب انبارها یا کاروانسراها. ولی بعضی دیگر از این فضاها علاوه بر داشتن کارکرد اصلی خود نقش تاریخی نیز دارند؛ مانند مساجد یا بازار کرمان که علاوه بر نقش اقتصادی، اجتماعی که ایفا می‌نماید نقش جهانگردی خویش را با داشتن عناصر تاریخی انجام می‌دهد. در مجموع ۲۷ توان جهانگردی در خارج شهرهای شهرستان کرمان می‌توان تشخیص داد این توان‌ها همگی از نوع طبیعی هستند. توان‌های طبیعی در هر ناحیه تحت تأثیر محیط طبیعی آن هستند. مراد از محیط طبیعی آن ساختی از پیکر بندی فضا است که ویژگیهای خصلتی آن تحت تأثیر دخل و تصرف انسانی به وجود نیامده باشد. (رهنمایی، ۱۳۷۰: ۳).

نوع	چشمه معدنی و آب گرم	کوه و قلعه	ییلاق	پارک طبیعی	کوبیر	جمع
تعداد	۱۲	۷	۶	۱	۱	۲۷

نوع و تعداد توانهای طبیعی

از لحاظ موقعیت، توانهای طبیعی در اطراف شهرهای کرمان، گلپاف، جوپار، راین، شهداد و ماهان قرار دارند.

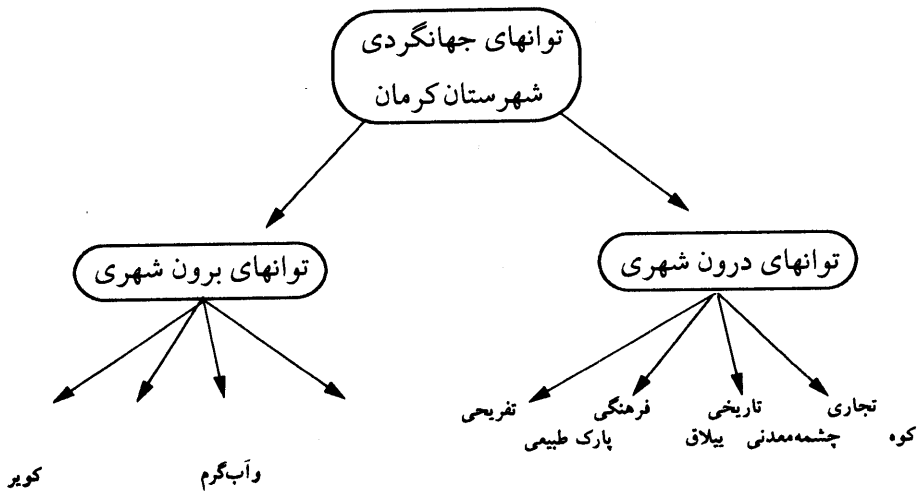
شهر	کرمان	راین	شهداد	گلپاف	ماهان	جوپار	جمع
تعداد توان	۱۱	۴	۴	۳	۳	۲	۲۷

تعداد توانهای طبیعی مناطق اطراف شهرستان کرمان

شهرستان کرمان به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی که داراست از یک محیط طبیعی متنوعی برخوردار است به طوری که علاوه بر داشتن بیلاقات زیبا دارای مناطق بیابانی و کویری نیز می باشد و همچنین وجود قله های زیبا و چشمه های معدنی و آب گرم به چهره طبیعی این شهرستان تنوع بیشتری می بخشد، علاوه بر توانهای جهانگردی که در بالا توضیح داده توانهای فرهنگی نیز در ناحیه وجود دارد. توانهای فرهنگی نشأت گرفته از فرهنگ بومی ناحیه می باشد، مانند آداب و رسوم، صنایع دستی، زبان، الگوهای غذایی و پوشاکی، هنر و....

از اهم توانهای فرهنگی که می توانند به عنوان یک جاذبه جهانگردی به حساب آید، می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- ۱- آداب و رسوم زرتشتیان کرمان مانند جشن سده، جشن مهرگان.
- ۲- صنایع دستی مثل قالی بافی و گلیم بافی، مسگری.
- ۳- الگوی خوراکی مانند انواع و اقسام شیرینیهای محلی.
- ۴- هنرها از قبیل موسیقی محلی، معماری، آثار تاریخی و باستانی.

نمودار تقسیم‌بندی توانهای جهانگردی در شهرستان کرمان

شهرستان کرمان از لحاظ وجود توانهای جهانگردی ناحیه جذابی به شمار می‌آید. در این میان توانهای درون شهری به سبب وجود تأسیسات شهری و زیربنایی، نقش خویش را در جهت جذب جهانگردان بهتر می‌توانند ایفا نمایند. توانهای برون شهری در ناحیه مورد نظر از لحاظ بهره‌برداری جهانگردی مورد استفاده قرار نگرفته‌اند. مسائلی مانند عدم وجود راههای دسترسی مناسب، نبود تأسیسات اقامتی، عدم آگاهی ایرانیگردان و جهانگردان از وجود این توانها را می‌توان در این امر دخیل دانست.

زیرساختهای جهانگردی در شهرستان کرمان:

زیرساختهای جهانگردی شامل فضاهای اقامتی و پذیرایی، تأسیسات حمل و نقل و ارتباطی و انواع مختلف خدمات و... می‌شود. در این میان مهم‌ترین زیرساختهای جهانگردی را باید فضاهای اقامتی و تأسیسات حمل و نقل دانست. مراکز اقامتی از اشکال متنوعی برخوردار هستند، انواع مختلف هتلها، پانسیونها،

تسهیلات اردویی کمپها، چادرها، ویلاها، کلبه‌ها و واحدهای آپارتمانی را می‌توانند شامل شوند (منشی زاده، ۱۳۷۶: ۷۴).

در ایران تعداد کل هتل‌های درجه بندی شده از یک ستاره تا پنج ستاره در سال ۱۳۷۵، ۵۲۱ باب بوده است که تعداد ۲۳۸۹۷ اتاق و ۴۸۸۷۹ تخت دارا بوده‌اند (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۶، ۳۲۵) که از این تعداد در سال ۱۳۷۵، ۱۵ مورد آن در استان کرمان قرار دارد که ۴۲۷ اتاق و ۹۷۹ تخت را تشکیل می‌دادند (اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کرمان، ۷۶)؛ به عبارت دیگر ۳/۳ درصد از هتل‌های کل کشور و ۲ درصد از تخت‌های کل کشور در استان کرمان واقع شده است. شهرستان کرمان در سال ۱۳۷۵ از کل هتل‌های استان تعداد ۹ باب هتل با ۲۶۳ اتاق و ۵۲۴ تخت دارا بوده است. (اداره ارشاد اسلامی استان کرمان ۷۶: ۸۰) فضاهای اقامتی در شهرستان کرمان فقط در دو شهر کرمان، ماهان توزیع شده‌اند و در دیگر شهرهای شهرستان فضای اقامتی وجود ندارد. بیشترین تعداد فضاهای اقامتی در شهر کرمان وجود دارد که علاوه بر دلایل مرکزیت این شهر در استان به دلایل جهانگردی نیز می‌باشد. در شهر کرمان به سبب وجود فضاهای اقامتی و توانهای توریستی بهتر نقش خویش را ایفا می‌کند و بیشتر جاذبه جهانگردانند. به طوری که در سال ۱۳۷۶ از کل ۵۱۴۵ نفر جهانگرد که وارد استان شده‌اند، ۴۴۲۲ نفر از آنها در شهرستان کرمان و به ترتیب در شهر کرمان و سپس در شهر ماهان پذیرایی شده‌اند (اداره کل ارشاد اسلامی استان کرمان ۷۷). شهر کرمان در سال ۱۳۷۵ در مجموع دارای ۸ باب هتل و ۱۳ باب مسافر خانه بوده و بعد از این شهر ماهان با دو مهمانخانه قرار می‌گیرد. وجود مهمانپذیر در شهر ماهان را باید در نقش فعال دو توان تاریخی جهانگردی آن یعنی مقبره شاه نعمت الله ولی و باغ شاهزاده دید.

ابعاد اقتصادی جهانگردی:

جهانگردی از لحاظ اقتصادی فرایندهای گوناگونی را ایجاد می‌کند که از آن

جمله اثرات آن در تولید ناخالص ملی، به کارگیری منابع انسانی و به کارگیری بخشهای مختلف اقتصادی است. بنا بر این می توان گفت که جهانگردی عاملی مهم در جهت توسعه اقتصادی است که می تواند مزایای اقتصادی زیر را در یک ناحیه یا منطقه جهانگردی ایجاد نماید:

- ۱- افزایش درآمد و بالا رفتن سطح زندگی که تحت تأثیر هزینه‌هایی است که جهانگردان در آن ناحیه یا منطقه مصرف می نمایند.
 - ۲- ایجاد فرصتهای شغلی متنوع.
 - ۳- افزایش منابع مالی دولت.
 - ۴- قرار گرفتن جامعه در راه توسعه و پیشرفت.
 - ۵- توسعه صنایع دستی بومی و محلی.
 - ۶- بهبود ساختارهای زیربنایی و تشکیلاتی ناحیه یا منطقه.
 - ۷- ایجاد منابع مالی در حفظ آثارهای تاریخی، فرهنگی و طبیعی.
- افزایش درآمد و ایجاد فرصتهای شغلی دو نتیجه مهم صنعت جهانگردی در یک ناحیه می توانند باشند. آنچه در رابطه با تحقیق در مورد بررسی درآمدها و یا ایجاد فرصتهای شغلی در یک ناحیه جهانگردی اشکال عمده ایجاد می کند، این است که به راحتی فعالیتهای صنعت جهانگردی را نمی توان از سایر فعالیتهای اقتصادی تفکیک نمود و نقش آن را در سیستم اقتصادی به صورتی دقیق مشخص کرد. در ناحیه مورد مطالعه آمارهای دقیقی در مورد میزان درآمدهای جهانگردی و اشتغال در امور جهانگردی وجود ندارد که این مسأله تحقیق را دچار محدودیت می کرد.

درآمد صنعت جهانگردی در شهرستان کرمان:

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۷۰ به سبب شرایط جنگی، عدم برنامه ریزی و تبلیغات منفی بر علیه جمهوری اسلامی، جهانگردی از رونق چندانی

برخوردار نبوده است؛ اما از سال ۱۳۷۰ شهرستان کرمان نیز مانند سایر نقاط کشور شاهد ورود جهانگردان بوده ولی آمار و ارقام مربوط به ورود و اقامت آنها در شهرستان کرمان مربوط به سال ۱۳۷۴ به بعد است.

سال	شهرستان	شهر کرمان	ماهان	شهرستان	شهر کرمان	شهر ماهان
۱۳۷۰	۴۰۳۰۳	۳۸۹۶۷	۱۳۳۶	—	—	—
۱۳۷۱	۴۴۲۰۴	۴۲۹۷۱	۱۲۳۳	—	—	—
۱۳۷۲	۱۴۹۳۲	۱۳۶۴۰	۱۲۹۲	—	—	—
۱۳۷۳	۴۱۰۰	۳۹۶۶	۱۳۴	۱۰۶	۱۰۶	—
۱۳۷۴	۲۷۵۲۰	۲۶۸۵۲	۶۶۸	۳۵۳۶	۳۵۳۱	۵
۱۳۷۵	۳۳۸۷۳	۳۲۵۷۷	۱۲۹۶	۴۳۷۶	۴۳۵۷	۱۹
۱۳۷۶	۳۲۴۶۰	۳۱۶۵۹	۸۰۱	۴۴۲۲	۴۴۱۷	۵
جمع کل	۱۹۷۳۹۲	۱۹۰۶۳۲	۶۷۶۰	۱۲۴۴۰	۱۲۴۱۱	۲۹

تعداد ایرانگردان و جهانگردان ورودی به شهرستان کرمان طی سالهای ۷۶-۱۳۷۰ (سازمان ایرانگردی و جهانگردی استان کرمان ۱۳۷۷)

در سال ۱۳۷۶ درآمد ایران از ورود جهانگردان بالغ بر ۳۵۱/۷۲۹/۵۷۵ دلار بوده است و متوسط مبلغی که یک جهانگرد در این سال در ایران هزینه نموده است، ۴۶۰/۳ دلار است. (سازمان ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۷۷:۱) برای محاسبه درآمد شهرستان کرمان از راه ورود جهانگردان در سال مذکور محاسبه ذیل را انجام داده‌ایم:

ابتدا سهم شهرستان را از کل جهانگردان ورودی به کشور محاسبه می‌نماییم:

$$\frac{4422}{764092} \times 100 = 0.57\%$$

سپس حاصل فوق را نسبت به کل درآمد کشور از راه جهانگردی می‌سنجیم تا

درآمد شهرستان محاسبه شود:

$$\frac{0.57}{100} \times 35172957 = 2004858 \text{ دلار}$$

$$\frac{2004858}{4422} = 453 \text{ دلار}$$

توانهای جهانگردی در ایجاد درآمدهای جهانگردی در شهرستان کرمان می‌توانند نقش مهمی را ایفا نمایند. به عنوان مثال به دو نمونه اشاره می‌کنیم: در سال ۱۳۷۶ سازمان صنایع دستی در شهرستان کرمان از طریق فروشگاههای خویش بالغ بر ۱۱۸/۶۳۶/۱۶۷۱ ریال از انواع صنایع دستی را به فروش رسانده است. بیشترین فروش صنایع دستی از طریق فروشگاههای صنایع دستی مربوط به ماه فروردین این سال است که بالغ بر ۳۶۰/۲۰۷/۴۶ ریال می‌باشد، زیرا در این ماه شهرستان کرمان پذیرای بیشترین تعداد ورود ایرانگردان و جهانگردان است (سازمان صنایع دستی استان کرمان، ۱۳۷۷) هم چنین در مورد دو موزه واقع در مجموعه تاریخی گنجعلی خان یعنی حمام گنجعلی خان و ضرابخانه گنجعلی خان در سال ۱۳۷۶، ۲۵۷۱۰۶ نفر از این دو موزه بازدید کرده‌اند. از این تعداد ۴۲۰۲ نفر جهانگردان خارجی و ۲۵۲۹۰۴ نفر را بازدیدکننده‌های ایرانی تشکیل می‌دادند. پرتراکم‌ترین ماه در سال ۱۳۷۶ باز مربوط به ماه فروردین است. (برنامه و بودجه استان کرمان، ۱۳۷۷: ۲۷۶) درآمدهای ایجاد شده از طریق بازدیدکننده‌های ایرانی بالغ بر ۱۲۶/۴۵۱/۰۰۰ ریال و به ازاء جهانگردان خارجی مبلغ ۲۱/۰۲۰/۰۰۰ ریال بوده است. علاوه بر درآمدهای فوق که از طریق توانهای جهانگردی نصیب شهرستان کرمان می‌گردد، می‌توان از این طریق درآمدهایی مثل حمل و نقل، اقامت، غذا و نوشیدنی، خدمات جانبی و و اخذ مالیات کسب نمود.

سهم جهانگردی شهرستان کرمان در اشتغال:

شهرستان کرمان به عنوان شهرستان مرکزی استان دارای جمعیتی بالغ بر ۵۴۰/۲۹۹ نفر در سال ۱۳۷۶ (سازمان برنامه و بودجه استان کرمان، ۱۳۷۷: ۱) بوده است که

دارای بیشترین تعداد جمعیت در بین شهرستانهای استان کرمان می باشد که از این تعداد ۴۳۵۶۹۹ نفر ساکن در شهرها و ۱۰۴۶۰۰ نفر ساکن روستا می باشند. با بررسی گروههای سنی در جمعیت این شهرستان در می یابیم که ۶۱ درصد از جمعیت زیر ۲۴ سال قرار دارند که نشانگر جمعیت جوان این ناحیه است.

در سرشماریهایی که در دو دوره قبل از ۱۳۷۵ صورت گرفته، در بخش خدمات گروه شاغلانی که به امر هتل داری و رستوران داری می پرداختند، فعالان بخش خصوصی بوده اند. علاوه بر این با شروع به کار دفاتر خدمات مسافرتی جهانگردی از سال ۱۳۷۰ به بعد در بخش خدمات گروهی به نام فعالیتهای پشتیبانی و کمک حمل و نقل و فعالیتهای آژانسهای مسافرتی اضافه شده است.

سال	۵۵	۶۵	۷۵
گروه فعالیت			
هتل و رستوران داری	۲۷۲	۶۳۷	۷۰۲

تعداد شاغلین در گروه هتل و رستوران داری در شهرستان کرمان (مرکز آمار ایران، ۵۵، ۶۵، ۷۵)

در سال ۱۳۵۵ در شهرستان کرمان ۲۷۲ نفر در زمینه پذیرایی و اقامت مسافران فعالیت می کردند. با توجه به افزایش فضاهای اقامتی و پذیرایی که به ترتیب ۲/۴ برابر در سال ۱۳۶۵ و ۲/۷ برابر در سال ۱۳۷۵ نسبت به سال ۱۳۵۵ رشد پیدا کرده است، با آنکه از سال ۱۳۷۰ ورود جهانگردان از سال ۱۳۷۰ به بعد شروع شده، اما هنوز فرصتهای شغلی در اصلی ترین فعالیت جهانگردی یعنی اقامت و پذیرایی از رشد چشمگیری برخوردار نیست. به طوری که در مجموع در سال ۱۳۷۵، ۰/۶۵ درصد از کل شاغلین شهرستان کرمان در زمینه اقامت و پذیرایی فعالیت داشته که رقم بسیار ناچیزی است. بر اساس آمار سازمان جهانی جهانگردی (W.T.O) هر تخت مرکز اقامتی در جهان تقریباً ۱ تا ۲ شغل ایجاد می کند این در حالی است که به

طور کلی اثرات افزایش اشتغال در بخش جهانگردی در کشورهای در حال توسعه مساعدتر از کشورهای صنعتی است، زیرا در کشورهای گروه نخست زمینه و امکانات رشد صنعتی محدود است. طبق آمار به دست آمده در ایران می توان برای هر تخت تقریباً ۴ تا ۵ شغل ایجاد نمود (رجائی، ۱۳۷۷: ۴۱) در شهرستان کرمان تا سال ۱۳۷۵، ۵۲۴ تخت در هتلها و ۵۶۷ تخت در مهمانپذیرها قرار داشته است که جمعاً ۱۰۹۱ تخت در سال ۱۳۷۵ در ناحیه قرار داشته است. این مقدار تخت تنها توانسته ۱/۵ شغل در شهرستان ایجاد نماید در صورتی که با توجه به توانهای جهانگردی متنوع در ناحیه و امکانات موجود حداقل شغل ایجاد شده از این طریق ۴۳۶۴ شغل می بایست باشد. در سال ۱۳۷۵ فعالیتهای پشتیبانی و کمک و حمل و نقل و فعالیتهای آژانسهای مسافرتی نیز به بخش خدمات اضافه شده است. در مجموع ۳۳۳ نفر در این گروه فعالیت داشته اند که در سال ۱۳۷۷ تعداد ۱۰ دفتر خدمات مسافرتی و جهانگردی در شهرستان کرمان مشغول فعالیت بوده اند. گشایش چنین دفاتری علاوه بر آنکه باعث رونق صنعت گردشگری در شهرستان می شود، زمینه فعالیت خوبی را برای جوانان فراهم می آورد. بر اساس برآوردهای انجام شده در مقابل ورود هر ۲۰ نفر گردشگر در شهرستان کرمان می بایست یک شغل جدید ایجاد گردد (سازمان برنامه و بودجه استان کرمان، ۱۳۷۷: ۲۸۸) در سال ۱۳۷۶، تعداد ۳۲۴۶۰ نفر ایرانگرد و جهانگرد وارد شهرستان کرمان شده اند که باید انتظار حدود ۱۶۲۳ شغل را داشت. بر اساس آمار موجود در سال ۱۳۷۵ در شهرستان کرمان ۹۹۵۵ نفر بیکار موجود بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵: ۶۲) که از طریق بخش جهانگرد اگر در نظر باشد که برای این عده شغل ایجاد نماییم به ۱۹۹۱۰۰ نفر ایرانگرد و جهانگرد در هر سال نیاز خواهد بود، یعنی ۶/۱ برابر آنچه در سال ۱۳۷۶ گردشگر وارد شهرستان شده اند. در نتیجه لزوم توجه هرچه بیشتر به توانهای جهانگردی برای جذب هر چه بیشتر جهانگرد و ایرانگرد در ناحیه احساس می شود.

جمع تختهای موجود در ناحیه مورد مطالعه در سال ۱۳۷۸ بالغ بر ۱۲۵۱ تخت

بوده است که به طور یکسان در سطح شهرستان کرمان توزیع نشده‌اند به طوری که ۹۶/۸ درصد از این تعداد فقط در شهر کرمان واقع شده‌اند در نتیجه برای ایجاد اشتغال در شهرهای دیگر ناحیه با توجه به توانهای خاص تاریخی، طبیعی آنها سرمایه‌گذاری در زمینه ساخت و ساز مراکز اقامتی و پذیرایی باید فراهم گردد تا ایجاد اشتغال شود.

نتیجه:

ضمن تأیید پیش فرضهای اولیه، شهرستان کرمان از لحاظ جهانگردی دارای توانهای مناسب تاریخی، طبیعی و فرهنگی است که تاکنون آنچنان که شاید و باید از آنها در جهت شناسایی توانشان و هم‌چنین در جهت جذب جهانگردان و ایرانگردان مورد توجه قرار نگرفته است. در نتیجه با بررسی مطالعه و برنامه‌ریزی اصولی و سرمایه‌گذاری در مورد هر کدام از توانهای مطرح شده می‌توان باعث ایجاد توسعه جهانگردی و تحول در ناحیه شد. در این ارتباط "انجام طرح جهانگردی" در مورد شهرستان و استان کرمان امری الزامی و ضروری است. این امر می‌تواند تحولات بنیادی عمیقی را در امور جهانگردی ناحیه و منطقه ایجاد نماید. در کنار مطالعات جهانگردی لزوم هماهنگ‌سازی بین سازمانهای دولتی و غیر دولتی که در امور جهانگردی دخیل هستند، احساس می‌شود. ایجاد ستادی در جهت هماهنگی امور جهانگردی در سازمان ایرانگردی و جهانگردی استان می‌تواند راهگشا باشد. از سوی دیگر ایجاد درآمد، بالا رفتن سطح زندگی، ایجاد اشتغال، کاهش بیکاری، گسترش زیرساختهای جهانگردی و سرمایه‌گذاریها در زمینه جهانگردی می‌تواند توسعه اقتصادی را برای شهرستان کرمان به ارمغان بیاورد. برای این هدف تشویق سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و کاهش مالیاتهای گوناگون در این زمینه، افزایش مشارکت دولتی هم از لحاظ سرمایه‌گذاری و هم از لحاظ تشویق و ترغیب بخش خصوصی می‌تواند مهم و مثمر‌ثمر باشد.

با توجه به آنکه جمعیت شهرستان بیشتر از جوانان زیر ۲۴ سال تشکیل شده است، با آموزش این نیروهای جوان در جهت امور جهانگردی می‌توانیم اشتغال مناسبی برای این گروه‌های سنی فراهم آوریم. برای آنکه تمامی توانهای جهانگردی بویژه توانهای طبیعی و خارج از شهر بتوانند جهانگردان بیشتر را جذب نمایند، باید به توزیع متعادل زیر ساختهای جهانگردی از جمله فضاهای اقامتی، راههای دسترسی مناسب و گسترش خدمات جهانگردی در تمام شهرهای کرمان توجه نمود.

تقدیر و تشکر:

بدین وسیله از مساعدتهای معاونت پژوهشی دانشگاه تهران که در تأمین امکانات لازم برای انجام پژوهش، همکاری لازم را مبذول داشته‌اند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع و مأخذ:

- ۱- آمارنامه استان کرمان، سازمان برنامه و بودجه استان کرمان ۱۳۷۶ (۱۳۷۷).
- ۲- الوانی، مهدی - دهدشتی، زهره. اصول و مبانی جهانگردی، معاونت اقتصادی و برنامه ریزی بنیاد مستضعفان و جانبازان (۱۳۷۳).
- ۳- بررسی تحولات اقتصادی - اجتماعی و تبیین وضع موجود استان کرمان، معاونت هماهنگی و برنامه ریزی سازمان برنامه و بودجه استان کرمان (۱۳۷۷).
- ۴- تجلی، محمد حسین. بررسی نقش پتانسیلهای توریستی بر توسعه جهانگردی در شهرستان کرمان، پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا، دانشگاه تهران (۱۳۷۸).
- ۵- پوراحمد، احمد. جغرافیا و کارکردهای بازار کرمان، مرکز کرمانشناسی (۱۳۷۶).
- ۶- چاک وای گی با همکاری اِذْ آردو فایو - سولا. جهانگردان در چشم انداز جامع، ترجمه عملی پارسائیان و سید محمد اعرابی، دفتر پژوهشهای فرهنگی (۱۳۷۷).
- ۷- خلاصه گزارش ورود جهانگردان به کشور جمهوری اسلامی ایران، دفتر آمار و مطالعات اقتصادی و بازاریابی مرکز مطالعات و تحقیقات سازمان ایرانگردی و جهانگردی ۱۳۷۶ (۱۳۷۷).
- ۸- رهنمایی، محمد تقی. توانهای محیطی ایران، مرکز مطالعات شهرسازی و معماری ایران (۱۳۷۰).

۹- دیوسالار، حسن. بررسی وضعیت جوی و اقلیمی شهرستان کرمان، سازمان هواشناسی منطقه کرمان (۱۳۷۲).

۱۰- سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان کرمان، نتایج تفصیلی، مرکز آمار ایران (۱۳۷۵).

۱۱- سالنامه آماری کشور، مرکز آمار ایران ۱۳۷۵ (۱۳۷۶).

۱۲- صابراملی، سیروس. گزارش جمع‌آوری و شناسایی گیاهان دارویی استان کرمان، ناحیه شهرستان کرمان سازمان جهاد سازندگی کرمان (۱۳۷۵).

۱۳- منشی زاده، رحمت الله. جهانگردی، انتشارات مسعی (۱۳۷۶).

۱۴- همگام با توسعه فرهنگی در استان کرمان، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کرمان (۱۳۷۶).

15- Inskip, E. *National and regional tourism planing Methodologin and case studies* London: world tourism organization, (1994).

16- World tourism organization. (1995, February/March). Global overview world's top tourism dentinations 1995, W.T.D news news letter. 1,2.